

H. S. POHROMSKA
Mykolaiv

THE PRINCIPLES OF CONSTRUCTIVIST APPROACH TO TEACHING IN THE CONCEPTS OF FOREIGN SCIENTISTS

The article deals with the origins of the ideas of constructive approach to teaching in psychological and pedagogical literature. The analysis of the concepts of cognitive-oriented theories of foreign scientists is made. It is concluded that the ideas of constructivism within the tolerance phenomenon acquire a contemporary vision as they are focused on the perception of a student as an active subject of a dialogue.

Keywords: declarative knowledge, constructivism, constructivist approaches, teaching activity, education, teaching, procedural knowledge, learning.

A. C. ПОГРОМСКАЯ
г. Николаев

ОСНОВЫ КОНСТРУКТИВИСТСКИХ ПОДХОДОВ К ОБУЧЕНИЮ В КОНЦЕПЦИЯХ ЗАРУБЕЖНЫХ УЧЕНЫХ

В статье рассмотрены истоки идей конструктивного подхода к обучению в психолого-педагогической литературе. Проведен анализ концепций когнитивно-ориентированной теории зарубежных ученых. Сделан вывод, что в рамках развития феномена толерантности идеи конструктивизма приобретают актуального видения, поскольку направлены на восприятие ученика как активного субъекта диалога.

Ключевые слова: декларативные знания, конструктивизм, конструктивистские подходы, учебная деятельность, обучение, научение, процедурные знания, учения.

Стаття надійшла до редколегії 08.09.2014

УДК 378.147

Н. О. ПРАСОЛ
м. Миколаїв

ПЕДАГОГІЧНА ФАСИЛІТАЦІЯ У ПРОФЕСІЙНІЙ ПІДГОТОВЦІ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ

Стаття присвячена проблемі педагогічної фасилітації в індивідуалізації професійної підготовки майбутніх учителів початкових класів в умовах кредитно-трансферної системи навчання. Зроблено аналіз фасилітаторської позиції викладача, основних напрямів його роботи та організаційно-керівних умов. Визначено мету та завдання діяльності педагога-фасилітатора, представлено його обов'язки та положення про фасилітаторський супровід професійної підготовки.

Ключові слова: індивідуалізація, педагогічна фасилітація, майбутній учитель початкових класів, педагог-фасилітатор, кредитно-трансферна система.

Постановка проблеми. Актуальність вивчення можливостей фасилітації педагога у професійній підготовці зумовлена необхідністю активізації діяльності викладача та навчальної діяльності майбутніх учителів початкових класів в умовах сучасної педагогічної освіти. Її модернізація вимагає нових підходів до професійної підготовки майбутніх учителів. Однією із важливих умов цього є гармонізація структурних аспектів навчально-виховного процесу відповідно до вимог Болонської декларації. Особливо актуальною стає проблема суб'єкт-суб'єктних відносин між учасниками навчального процесу. Її роз-

в'язання потребує усвідомлення нових професійних функцій викладача в процесі педагогічної взаємодії.

У контексті модернізаційних змін підготовка вчителя початкових класів в умовах кредитно-трансферної системи організації навчання з урахуванням індивідуалізації як основи особистісно-орієнтованого навчання передбачає подальше розроблення та використання відповідних технологій навчання й виховання, конструювання індивідуальних програм розвитку особистості майбутнього вчителя. На нашу думку, саме така система сприяє більш повному виявленню індивідуа-

льного рівня теоретичної та практичної підготовки майбутнього вчителя до професійної діяльності.

Видатний педагог В. О. Сухомлинський вважав, що для отримання високих результатів індивідуальної пізнавальної діяльності необхідно визначити індивідуальну стежину успіху в навчанні та розумовій праці кожного школяра [7, 419].

Своєю увагою до проблеми творчої індивідуальності в педагогіці В. О. Сухомлинський значною мірою передбачив ідеї, актуальні для сьогодення, оскільки зараз розвиток педагогічної думки в Україні лише підходить до усвідомлення того, що формування творчої індивідуальності вчителя – це складне та відповідальне завдання, без якого не можуть бути вирішені проблеми виховання та навчання дітей.

Індивідуалізація підготовки майбутніх педагогів позитивно впливає на формування їхньої професійної мотивації та передбачає систематичне вивчення індивідуальних особливостей студентів, рівня знань, умінь та навичок [3, 19–20]. А це, у свою чергу, вимагає відбору відповідних прийомів і методів взаємодії зі студентами, здійснення допомоги в корекції їхніх індивідуальних планів навчання, побудові траєкторії особистісно-професійної самоосвітньої діяльності.

Необхідність застосування індивідуалізації залежить і від урахування та вирішення у процесі її реалізації основних організаційно-педагогічних умов підготовки майбутніх учителів початкових класів: за індивідуальними навчальними планами, особистісно-орієнтований характер індивідуальних занять та індивідуальних завдань, фасилітаторської позиції викладача в системі суб'єкт-суб'єктної взаємодії.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Багатогранність діяльності сучасного вчителя, у тому числі й учителів початкових класів, вимагають посилення уваги до його індивідуальності, формування педагога як творчої особистості, створення ним особистісно-професійних програм саморозвитку. Питання професійної підготовки майбутніх педагогів у своїх працях розглядають В. П. Андрущенко, М. Б. Євтух, І. А. Зязюн, Н. В. Кічук,

В. Г. Кремень, Н. Г. Ничкало, О. М. Отич, О. Я. Савченко, О. В. Сухомлинська, О. М. Пехота та ін.

Важливе місце в модернізації професійної підготовки майбутнього вчителя початкових класів посідають праці Н. М. Бібік, Н. А. Глузман, С. М. Мартиненко, О. А. Комар, І. І. Осадченко, Л. Є. Петухової, Л. О. Хомич, Л. Л. Хоружої та ін., у яких висвітлюються закономірності та принципи сучасної педагогічної підготовки фахівця початкової школи.

Зміна парадигми освіти пов'язана зі входженням України в єдиний освітній простір, запровадженням кредитно-трансферної системи навчання, орієнтацією на особистість, що вимагають і змін характеру взаємодії суб'єктів навчального процесу. Основою побудови суб'єкт-суб'єктних відносин є педагогічна фасилітація. Вона особливо важлива за індивідуалізації професійної підготовки майбутнього педагога.

Професійна підготовка майбутнього вчителя початкових класів вимагає від викладача спрямовувати навчальний процес на формування системи поглядів, ціннісних орієнтацій студента. Важливим у його роботі є застосування різноманітних педагогічних технологій й засобів для усвідомлення студентом своєї найважливішої професійної функції – готувати вихованців до співіснування в суспільстві.

Метою статті є розкриття сутності та особливості фасилітаторської позиції викладача у професійній підготовці майбутнього вчителя початкових класів.

Виклад основного матеріалу дослідження. Установки та принципи роботи викладача-фасилітатора (від англ. *facilitate* – об'єднувати, сприяти, допомагати), а також сам термін, висунуто К. Р. Роджерсом і визначено як основу в становленні гуманістичної педагогіки [5, 27].

У педагогіці поняття «фасилітація» використовується в дослідженнях міжособистісної взаємодії викладача і студента в навчально-виховному процесі. Вона визначається як стимулюючий, ініціюючий, заохочуючий вплив на саморозвиток, самовиховання того, хто навчається [4, с. 119].

Більшість науковців схиляється до думки про те, що це якість особистості викладача, від якої залежить продуктивність його професійної діяльності [1, 28; 4, 121].

У педагогічній фасилітації суб'єктами є як студент, так і викладач. Завданнями такої взаємодії є формування позитивної Я-концепції студента, здатного до саморозвитку, ціннісного ставлення до оточуючих, упевненості у своїх можливостях.

Перебудова позиції викладача у взаємодії зі студентами з авторитарної на партнерську є однією з умов успішної підготовки майбутніх учителів до професійної діяльності. Фасилітаторська позиція викладача по відношенню до студента розуміється науковцями як система гуманістичних поглядів, настанов, цінностей педагога. Вона підкріплена його позитивним спрямуванням, наявністю реальних знань, умінь та навичок, досвідом, необхідними для організації навчання майбутніх учителів початкових класів. Сформованість такої позиції дозволяє майбутньому фахівцеві проводити самодослідження; бути самодостатньою особистістю, досягти успіху в педагогічній діяльності, зайняти позицію суб'єкта індивідуального професійного розвитку протягом усього життя [1, 49; 4, 123].

Для індивідуалізації процесу навчання викладач повинен володіти не лише технологією індивідуалізації, а й вмінні організувати навчання майбутніх учителів, що базується на постійному порівняльному аналізі їхніх досягнень з інтересами й уподобаннями.

Виокрелюються два основні напрями фасилітаторської роботи викладача: супровід адаптації студентів до нових умов навчання та процесу розробки та реалізації індивідуальної траєкторії розвитку.

Основними організаційно-керівними умовами участі педагога-фасилітатора у процесі професійної підготовки та його актуалізації для студентів є наявність двох складників – можливість освітнього вибору та необхідність засвоєння нового виду діяльності.

Метою роботи педагога-фасилітатора є персональний супровід кожного студента в освітньому середовищі вищого навчального закладу. Перед ним стоять такі завдання: надання допомоги майбутнім учителям почат-

кових класів у пошуках можливостей для особистісного розвитку, їхнє орієнтування стосовно способів навчальної діяльності та створення умов для такої діяльності.

Одним з основних завдань діяльності педагога-фасилітатора є складання індивідуального навчального плану, індивідуального графіка навчання зі студентами відповідно до спеціальності. Тому особливого значення у професійній підготовці майбутніх учителів початкових класів в умовах кредитно-трансферної системи набуває систематичний контроль за виконанням ними індивідуального навчального плану, індивідуального графіка навчання. Для успішної реалізації поставленого завдання педагог-фасилітатор повинен допомогти студенту визначити свої можливості; створити умови для усвідомленої навчальної діяльності.

До основних обов'язків педагога-фасилітатора належать:

- вияв освітніх потреб і запитів студентів;
- індивідуальне консультування студентів із питань навчальної діяльності;
- упровадження технології індивідуалізації у навчальний процес;
- надання допомоги студентам в пошуку та використанні інформаційних ресурсів для вирішення завдань, що виникають в ході навчання;
- навчання студентів складати індивідуальний навчальний план, індивідуальний графік навчання;
- організація розробки індивідуального навчального плану, індивідуального графіка навчання;
- індивідуальне консультування з проблем складання індивідуального навчального плану, індивідуального графіка навчання;
- підтримка навчальної діяльності студентів, аналіз проблем і труднощів;
- індивідуальне консультування з проблем виконання індивідуального навчального плану, індивідуального графіка навчання.

Як фасилітатор, викладач підвищує ефективність навчання, перш за все, завдяки оптимізації процесу спільної роботи в групах «викладач – студент» і «студент – студент». При цьому важливі форми та способи внутрішньогрупової взаємодії: як учасники навча-

льної діяльності розмовляють одне з одним, як знаходять спільне розуміння проблеми, як приймають рішення та вирішують конфлікти.

Установка викладача на співробітництво зі студентами вимагає створювати умови та заохочувати вільне вираження думок, почуттів. У такому випадку викладач повинен не заважати говорити іншим і вміти слухати. Разом із тим на практиці доволі часто зустрічається недолік, поширений у викладацькому середовищі. Якщо студент у своїй відповіді зробив паузу для пошуку аргументу чи просто знаходження більш вдалого вираження, викладач, як правило, намагається допомогти йому подолати мовчання. *В такому разі виступаючий* відразу відключається від своєї логіки викладу і цілком перекладає її на викладача. Така позиція не спирає розвитку індивідуальності майбутнього вчителя та в подальшому він частіше позиціонуватиме себе як об'єкт, а не суб'єкт навчання.

Індивідуалізація навчального процесу потребує від викладача-фасилітатора необхідності дотримуватись таких положень:

- провідною є особиста індивідуалізація, тобто врахування всіх якостей особистості кожного студента під час виконання завдань і вправ, що забезпечує мотивацію та інтерес до навчальної діяльності;
- важливим аспектом індивідуалізації є врахування індивідуальних властивостей студентів та їхній постійний розвиток;
- усебічно та об'єктивно сприймати студента-партнера, викликати в нього довіру, співпереживати у спільній діяльності, передбачати та ліквідувати конфлікти.

Важливість фасилітаторської позиції викладача в кредитно-трансферній системі навчання очевидна. Навчання майбутніх учителів початкових класів за індивідуальним планом, індивідуальним графіком особливо потребує педагогічної підтримки.

Надання кваліфікованих консультацій щодо формування індивідуального навчального плану студента, його реалізації протягом усього періоду навчання саме й покладається на викладача-фасилітатора. Проведені дослідження організаційно-педагогічних умов професійної підготовки майбутніх учителів початкових класів виявили, що біль-

шість із них зазнають труднощів у пристосуванні до нових умов навчання, з необізнаністю з особливостями кредитно-трансферної системи, зі звичкою до авторитарної системи навчання. Так, серед опитаних студентів I курсу частина (36–40,4%) вважає, що успішне навчання неможливе без дистанції між викладачем та студентом. Вони позиціонують себе об'єктом навчання.

Таким чином, основний напрям переорієнтації викладача-фасилітатора передбачає перехід від просвітительства до виконання життєтворчої місії, від маніпулятивної, авторитарної педагогіки до педагогіки особистісно-орієнтованої, комунікативної.

Висновки. Викладач повинен уміти працювати з іншими, мати позитивний досвід та інтерес до організації співпраці, дбати про розширення та поглиблення знань майбутніх учителів до навчання так, щоб вони стали стійкими і придбали форму прагнень. Створення ситуацій успіху – одне із завдань викладача-фасилітатора. Його фасилітаторська позиція надасть змогу майбутнім учителям розвинути необхідні особистісні здібності, що складають основу професійного самовдосконалення, розвивають здатність до самостійної й усвідомленої дії.

Список використаних джерел

1. Галіцан О. А. Формування педагогічної фасилітації майбутніх учителів у процесі навчання у вищому навчальному закладі: дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук: 13.00.04 / Південноукраїнський державний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського / О. А. Галіцан. — Одеса : 2010. — С. 28.
2. Зязюн І. А. Педагогіка добра: ідеали і реалії: Наук.-метод. посіб. — К. : МАУП, 2000. — 309 с.
3. Пехота О. М. Індивідуальність вчителя: теорія і практика : навчальний посібник. / О. М. Пехота — Вид. 3-тє, перероб. і доп. — Миколаїв : Іліон, 2012. — 272 с
4. Пундик И. Я. Фасилитирующая функция педагогических технологий в деятельности преподавателя вуза / И. Я. Пундик // Сб. науч. трудов «Ярославский педагогический вестник». — № 2 (59). — 2009 — С.119—124.
5. Роджерс К. Свобода учиться / Карл Роджерс, Джером Фрейберг. — М. : Смысл, 2002. — 527 с.
6. Савченко О. Я. Удосконалення професійної підготовки майбутніх учителів початкових класів // Матеріали всеукраїнської науково-практичної конференції «Підготовка педагогічних кадрів до роботи в умовах нової структури і змісту початкової освіти». — Полтава, 2001. — С. 8.
7. Сухомлинський В. О. Сто порад учителям // Вибр. тв. : У 5 т. — Т. 2. — К. : Рад. шк., 1976. — 654 с.

N. O. PRASOL
Mykolaiv

PEDAGOGICAL FACILITATION IN THE PROFESSIONAL TRAINING OF FUTURE PRIMARY SCHOOL TEACHERS

The article deals with the problem of pedagogical facilitation in the individualization of professional training of future primary school teachers in a credit-transfer educational system. The analysis of facilitative position of a teacher, main directions of their work, organizational and managerial conditions is made. The goals and objectives of teacher and facilitator's activity are determined; their duties and regulations on facilitative maintenance of professional training are presented.

Key words: individualization, pedagogical facilitation, future primary school teacher, teacher and facilitator, credit transfer system.

Н. А. ПРАСОЛ
г. Николаев

ПЕДАГОГИЧЕСКАЯ ФАСИЛИТАЦИЯ В ПРОФЕССИОНАЛЬНОЙ ПОДГОТОВКЕ БУДУЩИХ УЧИТЕЛЕЙ НАЧАЛЬНЫХ КЛАССОВ

Статья посвящена проблеме педагогической фасилитации в индивидуализации профессиональной подготовки будущих учителей начальных классов в условиях кредитно-трансферной системы. Сделано анализ фасилитаторской позиции преподавателя, основных направлений его работы и организационно-управленческих условий и др. Определено цель и задания деятельности педагога-фасилитатора, представлено его обязанности положение о фасилитаторском сопровождении профессиональной подготовки.

Ключевые слова: индивидуализация, педагогическая фасилитация будущих учителей начальных классов, педагог-фасилитатор, кредитно-трансферная система.

Стаття надійшла до редколегії 10.07.2014

УДК 373.1

Я. І. РУЖЕВИЧ
м. Миколаїв

ТОЛЕРАНТНІСТЬ ЯК ОДИН ІЗ ПРИНЦИПІВ ФОРМУВАННЯ ЦІННІСНИХ ОРІЄНТАЦІЙ УЧНІВ

У статті толерантність розглядається як один із провідних принципів розвитку літературних знань і читацьких умінь, що створює теоретичне підґрунтя для проектування ефективної моделі формування в старшокласників ціннісних орієнтацій. Розкривається єдність ціннісних орієнтацій, літературних знань та правил діяльності читачів-учнів як провідна умова ефективності формування в старшокласників ціннісних орієнтацій; особливості навчальної діяльності учнів на різних етапах вивчення художнього твору в школі.

Ключові слова: толерантність, ціннісні орієнтації, експериментальне навчання, виховання, етапи вивчення твору.

Постановка проблеми. У сучасному культурно-цивілізованому просторі постає гостра потреба підготовки випускників загальноосвітньої школи, які виявлятимуть уміння ефективно взаємодіяти з іншими людьми, шанувати гідність кожної особистості. За цих умов особливої актуальності в процесі вивчення світової літератури набуває виховання толерантної особистості, яка має бути відкритою системою, здатною опрацювати велику кількість нової інформації.

Шкільна літературна освіта покликана забезпечити оптимальні умови для засвоєн-

ня учнями духовних надбань людства, що зумовлюється унікальністю художньої літератури як мистецтва слова. Тому в навчальних програмах головною метою вивчення предмета визначено залучення школярів до найвищих досягнень світової літератури та культури, загальнолюдських і національних духовних цінностей.

Загалом, поліпшення літературної освіти пов'язується з розвитком інтелектуальної сфери учнів, зокрема з виробленням у них високого рівня предметних знань, умінь та комунікативних компетенцій, що є важливим